

Голові Спеціалізованої вченої ради
для присудження ступеня доктора філософії
в Житомирській політехніці
доктору економічних наук, професору
ПЕТРУКУ О.М.

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора

ПОЛЧАНОВА Андрія Юрійовича

на дисертаційну роботу

ФАРАПОНОВА ГЕННАДІЯ АНАТОЛІЙОВИЧА

на тему «Фінансова політика держави на ринку небанківських
фінансових установ»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 07
«Управління та адміністрування»

за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Актуальність теми дослідження. Військово-політична нестабільність та суспільно-політична невизначеність негативно впливають на фінансовий сектор. Відповідно до даних центрального банку після 2022 року в Україні різко скоротилась кількість небанківських фінансових установ (кредитних спілок, страховиків, фінансових компаній, ломбардів), в той же час за час повномасштабного вторгнення їх активи зросли. Саме небанківські установи задовольняють попит у фінансових послугах там, де цього не можуть зробити комерційні банки.

Додатково, слід зазначити, що трансформації небанківського сектору зумовлені передачею в 2020 року регуляторних повноважень від Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг до Національної комісії з цінних паперів та фондових ринків та, більшою

мірою, до Національного банку України. Це обумовило актуальність дослідження теоретичних засад, розвитку науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій з удосконалення фінансової політики держави на ринку небанківських фінансових установ України.

Відповідно, обрана Г.А. ФАРАПОНОВОМ тематика дослідження, спрямована на наукове обґрунтування та поглиблення теоретичних засад формування та реалізації фінансової політики держави на ринку небанківських фінансових установ України й розробку практичних рекомендацій щодо її удосконалення в контексті забезпечення макрофінансової стабільності економіки та інтеграції країни до фінансового простору ЄС.

Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями. Актуальність теми дослідження також підтверджується її зв'язком з науково-дослідною тематикою Чорноморського національного університету імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України за темою НДР «Фінансові механізми забезпечення соціально-економічного розвитку України» (номер державної реєстрації 0121U114009), у межах якої досліджено вплив фінансової політики держави на розвиток ринку небанківських фінансових установ та сформовано рекомендації.

Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням широкої теоретичної та емпіричної бази за темою дисертації, в т.ч.: наукові праці (монографії, фахові наукові статті вітчизняних і зарубіжних науковців, матеріали науково-практичних конференцій з питань фінансової політики та державного регулювання ринку небанківських фінансових установ), офіційні статистичні дані, стратегічні документи, аналітичні звіти органів державного управління (Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної

служби статистики України) та міжнародних організацій (Європейської Комісії, Євростату, Європейського центрального банку, Міжнародного валютного фонду).

У ході дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема методи логічного, структурно-функціонального аналізу та синтезу, метод індукції, статистичного та регресійного аналізу. Для наочного представлення результатів дослідження застосовувався графічний і табличний методи.

Достовірність практичних розробок дисертанта підтверджена відповідними довідками. Виходячи із цього, можна зазначити, що висновки та пропозиції в дисертації є достовірними.

Наукова новизна результатів дослідження. Структура роботи розкриває її зміст, а також відповідає сформованій меті та завданням дослідження. Вміле використання дисертантом методологічного інструментарію дозволило досягти поставленої мети та завдань у роботі, про що свідчать результати, а саме:

удосконалено:

- трактування поняття «фінансова політика на ринку НБФУ» із застосуванням комплексного підходу, що, на відміну від існуючих підходів, дозволяє поєднати секторальну, просторову та управлінську складові фінансової політики, визначити механізми впливу на розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів НБФУ для сприяння макрофінансовій стабільності;

- напрями розвитку фінансової політики та державного регулювання страхового ринку України з урахуванням європейської практики та норм Директиви Solvency II, що передбачають регулювання платоспроможності за спрощеним підходом; ліцензування на основі гнучкого підходу; покращення підзвітності страховиків; здійснення ризик-орієнтованого, пропорційного нагляду за страховими компаніями; регулювання інших аспектів діяльності;

- заходи удосконалення фінансової політики держави за її складовими на фондовому ринку України, що сприятимуть його модернізації, цифровізації та сталому розвитку, а саме: регуляторні заходи, правові заходи, заходи цифрового розвитку інфраструктури, заходи зі сталого фінансування та сталого інвестування, податкові заходи, заходи покращення захисту прав інвесторів;

дістало подальшого розвитку:

– визначення особливостей функціонування ринку небанківських фінансово-кредитних установ України впродовж 2014-2024 років на підставі аналізу динаміки показників діяльності НБФУ;

– імплементація окремих напрямів реалізації фінансової політики держави на ринках небанківських фінансових установ в країнах-членах ЄС у вітчизняну практику;

– виокремлення особливостей фінансової політики та державного регулювання на ринку небанківських фінансових установ України за її складовими та інструментами впливу із застосуванням компаративного аналізу до 2020 та після 2020 року, що дозволило комплексно оцінити фінансову політику та запропонувати напрями її покращення;

– пропозиції до впровадження обов'язкової участі населення у системі накопичувального пенсійного забезпечення України шляхом створення індивідуальних пенсійних рахунків громадян з наданням права доступу до рахунків та можливістю їх відкриття у банківських установах.

Повнота висвітлення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення і наукові результати дослідження опубліковано у 9 наукових працях загальним обсягом 3,67 авт. арк. (особисто автору належить 3,67 авт. арк.), з яких 5 – у наукових фахових виданнях України та 4 публікацій апробаційного характеру в інших наукових виданнях. Оцінка наукових праць здобувача свідчить про їх відповідність вимогам щодо кількості, змісту і достатньої повноти відображення результатів наукового

дослідження. Внесок дисертанта у роботи, опубліковані у співавторстві, належним чином конкретизовано у переліку опублікованих за темою дисертації праць. На захист дисертації виносяться виключно особисті розробки Фарапонова Г.А.

Теоретична та практична цінність дослідження для науки та практики. Дисертаційне дослідження має теоретичне та прикладне значення. Окремі наукові положення роботи доведено до рівня практичних пропозицій. Матеріали дисертаційної роботи впроваджено в діяльність страхової компанії ПрАТ «УСК «КНЯЖНА ВІСННА ІНШУРАНС ГРУП» (довідка №1 від 30.03.2026 року) та враховані у діяльності ПрАТ СК «АРСК» (довідка б/н від 30.03.2026 року), а також в освітній процес Чорноморського національного університету імені Петра Могили при викладанні таких дисциплін «Фінансовий ринок», «Страхування», «Ринок фінансових послуг» при підготовці здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (довідка №03/191-08 від 31.03.2026).

Оцінка оформлення дисертації. Дисертація оформлена згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Академічна доброчесність. Порушень академічної доброчесності у наукових працях, а також дисертаційній роботі Фарапонова Г.А. не виявлено. Рукопис пройшов перевірку на академічну доброчесність із застосуванням системи StrikePlagiarism. Фрагменти текстової подібності мають належне джерельне підтвердження та супроводжуються коректними бібліографічними посиланнями. Під час підготовки рукопису інструменти штучного інтелекту (ChatGPT) використовувалися для перекладу нормативно-правових актів щодо регулювання ринку небанківських послуг на міжнародному рівні на українську мову з англійської. Усі наукові положення, інтерпретації, аналітичні розрахунки та висновки сформульовані особисто автором.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Незважаючи на значний науковий доробок автора, слід відзначити деякі дискусійні положення:

1. Одним з пунктів наукової новизни зазначено: удосконалено складові фінансової політики держави на ринку небанківських фінансових установ на макrorівні із застосуванням системного підходу (бюджетна, податкова, боргова, валютна, грошово-кредитна, інвестиційна). Водночас у роботі не повною мірою розкрито питання сутності боргової політики держави на ринку небанківських фінансових установ та що саме автором було в ній удосконалено.

2. Недостатньою мірою відображено актуальне для державної політики питання страхування майна від воєнних ризиків через компенсацію збитків для підприємств у прифронтових регіонах та часткову компенсацію страхового платежу для бізнесу по всій території України та роль Експортно-кредитного агентства в цьому механізмі.

3. П 2.3. містить результати регресійного аналізу для оцінювання впливу інструментів фінансової політики на розвиток ринку НБФУ протягом 2014-2024 років. При цьому слід було показати статистичну незалежність коефіцієнтів, що включаються до моделі. Крім того, коефіцієнт детермінації є більшим за 0,5 лише для однієї з побудованих моделей, що може свідчити про обмежену здатність одержаних моделей пояснювати варіацію залежних змінних, у зв'язку з чим доцільно було б розглянути можливість розширення переліку факторів.

Водночас наведені зауваження не знижують наукової та прикладної цінності дисертаційної роботи автора.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Фарапонова Геннадія Анатолійовича на тему «Фінансова політика держави на ринку небанківських фінансових установ» є завершеною, самостійно виконаною

працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують актуальне наукове завдання щодо поглиблення теоретичних засад формування та реалізації фінансової політики держави на ринку небанківських фінансових установ України й розробки практичних рекомендацій щодо її удосконалення в контексті забезпечення макрофінансової стабільності економіки та інтеграції країни до фінансового простору ЄС.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Фарапонова Геннадія Анатолійовича на тему «Фінансова політика держави на ринку небанківських фінансових установ» відповідає тематиці у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та вимогам постанови КМУ № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Фарапонов Геннадій Анатолійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Доктор економічних наук,
професор,
професор кафедри фінансів
та цифрової економіки
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Андрій ПОЛЧАНОВ

Підпис
Засвідчую:
Учений секретар
Житомирська політехніка

Олена Ван...

